

Gyarmati Béla

Örmény arcképek (9. rész)

Woyciechowski Vilmos és Nuridsán Mária

Az örmény arcképekkel nem ismert embereket akarunk bemutatni, hanem egykori örmény elődeink közül némelyeknek máig fennmaradt arcképét szeretnénk megosztani az Olvasókkal. Ezeknek a képeknek az érzelmi értékük a számunkra felbecsülhetetlen. A sorozatot erzsébetvárosi Lukács Róza fiának és menyének páros arcképeivel folytatjuk.

Az ábrázolt személyek: *Woyciechowski Vilmos és Nuridsán Mária*

A szóban forgó házaspár férfi tagjának nemzetisége nehezen határozható meg. Atyja Csernovitzból áttelepedett lengyelként vette feleségül édesanyját, aki a nevezetes erzsébetvárosi Lukácsok leszármazottjaként tökéletes örmény volt (amennyire a XIX. század közepén az Erdélybe betelepedett örmények még őrizték nemzeti sajátosságaikat).¹ Szüleinek harmadik gyermekeként Woyciechowski Vilmos 1856-ban született meg Gyulafehérváron, és – helybéli örmény közösség híján – római rítus szerint keresztelték katolikusnak. Atyja állami tisztviselő volt, aki a szabadságharc miatt elmaradt földtehermentés² során a birodalomban több helyen volt kénytelen állomásozni, így került a gyerek Vilmos

¹ Mivel az EÖGYKE tagjainak és támogatóinak igen nagy hányada is alig 10-20%-nyi örvény vért mondhat magáénak – nem mint ha a származást és a közösségi tudatot százalékban lenne szabad méricskélni – de Vilmos 50%-a talán elegendő lehet magyarörmény mivoltának elfogadásához...

² Vilmos édesapjának, József Woyciechowskinak a munkájáról a 2014. novemberi füzetben írtunk, Temesvári Liza és Nuridsán Antal képeiről pedig a 2015. január-februári számban...

1864-ben két évre a galíciai Liskóban lengyel iskolába. Családjában a német volt a közvetítő nyelv atyja lengyelisége és anyja magyarörményisége között. Vilmos felnőtt fiatalemberként, menyaszonyától ösztönözve kezdett magyarul tanulni, hogy azután tökéletes magyarnémet kétnyelvűvé váljon. (Idős korára a lengyelt már nagyrészt elfeledte.) Amikor 1865 táján a földtehermentési bizottmányok munkája befejeződött, akkor Vilmos atyjának munkaköre is megszűnt, ezért új munkahely után kellett nézzen. Ezután számviteli jártasságának köszönhetően főkönyvelő lett Balánbányán, mégpedig annál a baláni rézbánya és kohómű részvénytársaságnál, amelynek egyik főrészvényese Nagyszebenben *Nuridsán Antal*, dúsgazdag örmény kereskedő (a korábban bemutatott erzsébetvárosi Nuridsán Bogdán fia) volt.

Vilmos fiatalember volt, amikor édesanyja, Róza asszony alig 47 esztendősen meghalt, de rajta kívül még másik hét gyermek is anya nélkül maradt a családban, közülük öt Vilmosnál fiatalabb, ráadásul három közülük is leány, így özvegy atyjuk olyan tanintézet után nézett, ahol leányai anyát pótló gondos nevelést kapnának. Nuridsán Antal hasonló gondokkal küzdött, mint Vilmos atyja, mert

fiatal feleségét, *Temesvári Lizát* 1871-ben elvesztette és azóta három gyereket, köztük két leányt egyedül kellett volna nevelnie. Antal egy ideig egyedül látta el gyermekei nevelését (persze szakácsnő és cseléd segítségével). A legidősebb gyerek Mariska volt, aki egy felnőtt hozzáértésével és ügyességével töltötte be a háziasszonyi szerepet – már 13 éves korában teljes értékű szakácskönyve volt, amit később számtalan maga-gyűjtötte recepttel egészített ki – az édesanyját azonban nem pótolhatta. A lányok serdülő korba lépése arra ösztönözte Mária atyját, hogy lányait a nagyszebeni orsolyiták leánynevelő intézetébe adja. Mikor Nuridsán Antal értesült *Woyciechowski József* gondjáról, neki is az orsolyitákat ajánlotta. A Woyciechowski család tehát Nagyszebenbe költözött és a legkisebb leány, Adél a nagyszebeni orsolyitákhoz került. Itt azonban érdekes helyzet alakult ki. A Nuridsán család és a Woyciechowski család össze-összejárt, részben a lányok közös iskolája, részben az atyák „szakmai” kapcsolata miatt, és kettős románc is kialakult. Az 56 esztendőes Nuridsán Antal feleszeretett Mari leánya iskolatárnsőjébe, a nála 36 évvel fiatalabb (még csak 18 esztendőes) Woyciechowski Adélkába és 1882 októberében annak rendje módja szerint feleségül is vette. A rokonság alapján Vilmos és Adélka férje, Antal közt közvetlen, baráti kapcsolat alakult ki. Nem sokkal ezután Nuridsánék Mari leánya és Woyciechowskiék Vilmos fia is egymásba szeretett, és 1886 májusában ők is egybekeltek. Így tehát a Woyciechowskiak és a Nuridsánok közt érdekes kettős családi kapcsolat jött létre. Vilmos az esküvője előtt rendben leérettségizett, teljesítette az egyéves önkéntes katonai szolgálatot, majd pénzügyi főiskolát végzett és

állást is talált Budapesten, a Magyar Leszámtoló és Pénzváltó Bank (MLPB) Dorottya utcai székházában. Az ifjú pár a Fővámház mögött, a bank alkalmazottainak lakást biztosító, frissen felépült épület második emeletén kapott szép lakást. (Ma a Corvinus Egyetem informatikai intézete működik benne.)

A család élete boldogan folyt, körülöttük a főváros rohamtempóban gyarapodott: egyebek között kiépült az Andrassy-út és alatta megépült az első földalatti, felépült a Fővámház, a milleniumi ünnepségekhez kapcsolódóan szinte Woyciechowskiék ablaka előtt átadták a Ferenc József hidat, a rakpartok kiépítésével szabályozták a Dunát, és hamarosan villamosvasút-vonalakat is kezdtek építeni: az egyik épp a házuk előtt ment el, így Vilmosnak ezentúl nem kellett a Dorottya utcáig gyalogolnia. A biztos egzisztencia felhőtlen életpályát látszott biztosítani az egymás után érkező gyermekeknek. Mariska 1887-ben született, keresztanyja (*Lukács Béláné*, született *Gajzágó Fatime*) tiszteletére Mariska keresztnevei közt szerepelt a Fatime is. (Mariska-Márici tanítóképezdébe járt, és fennmaradt naplója, melyben első próbatanításáról lelkesen számolt be.) 1889-ben született a nagyapja emlékezetére keresztelt József (matematikatanár és tudománytörténész lett), 1893-ban Erzsébet és 1897-ben Vilmos (aki köztisztviselő lett). 1906-ban azonban váratlanul súlyos csapás érte a családot: a 19 éves, végzett tanítónő Mariska egy októberi szombat délután, fáradtságról, gyengeségről panaszkodott. Sápadt volt, szédelgett, lefeküdt pihenni, de egyre rosszabbul érezte magát. A kihívott orvos teljesen tanácstalan volt, semmit nem tudott tenni, Mariska pedig lehunyta a szemét és csendes

meghalt. A boncolás utóbb megállapította, hogy lépverőér-repedés következtében előállott belső vérzés vitte el.³

Woyciechowski Vilmost és nejét, Nuridsán Marit nagyon megviselte legidősebb gyermekük elvesztése. Mária attól kezdve szinte minden ruhájához viselte a fekete gyászszalagot.

A festmények és mintájuk

A családi fényképalbumban az utódok számára megőrződött az a fénykép, ami Nuridsán Máriát ábrázolja. A fénykép bizonyosan 1906-után készült, mert Mária ruháján már látható a gyász jele. Később a fénykép alapján festmény is készült az asszonyról. A mintegy 2x3 cm-es fényképpel ellentétben a festmény mintegy 50x65 cm, széles arany keretben álló tojásdad vászon ábrázolja Nuridsán Máriát, az elmaradhatatlan gyászszalaggal. Arca komoly, sötét ruhájának fehér nyakrészén egyetlen arany bross, és egy igen vékony aranylánc. Hihetetlen, de a képen valószínűleg ugyanaz az aranylánc látható, amit édesanyjának, Temesvári Lizának, sőt, nagymamájának,³ Az öröklődés furcsa tréfája folytán 85 évvel később ugyanígy, lépverőér-repedés okozta belső vérzésben halt meg Mariska unokaöccse, Jelítai Vilmos is, 55 éves korában.

Zakariás Katalinnak az arcképein is ábrázoltak. Lehet, hogy a nőágon öröklődő lánc volt öntudatlanul is mindhárom nemzedék számára a megőrkítésre kiválasztott ékszer?

Férjének, Woyciechowski Vilmosnak a képe azonos méretű és hasonló keretezésű.

Vilmos arca e képen még nem tűnik öregnek, bár elég komoly – legalábbis ahhoz képest, hogy ismerjük egy öregkori képét is. A festmény eredetijéül szolgáló fénykép azonban nem maradt fenn.

Vilmos és Mariskája arcképe lányuk, később unokájuk szobájában mindig egymás mellett függtek. Szerencsére épen megmaradtak, ma dédunokáik őrzik ragaszkodással...

Bálintné Kovács Júlia

Nagy örömmel fedeztem fel a sok szomorú, érzelmeinket és tudatunkat felkavaró hírek, megemlékezések, történések között egy valóságos „oázist”.

Hírt adtunk a Füzetek ez év január-februári számában, a 33. oldalon, a Maros Megyei Múzeum időszakos kiállításáról, amely teljes mértékben az erdélyi örmények történetével foglalkozik, és nincsen összefüggésben az Örmény Holokauszt 100. évfordulójával, és az e köré a gyászos eseménysorozat köré szervezett megemlékezésekkel. „Itt az írás, olvassátok”!!!

Marosvásárhelyi „detektívtörténet”

Szemétben rejlő bizonyítékok

Különleges kiállítás látható a Maros Megyei Múzeum várbeli épületében. Az intézmény történészei által végzett kutatómunka során egy marosvásárhelyi ház múltjának elfeledett története tárult fel, s vele együtt a 200 évvel ezelőtti helyi mikrotörténet érdekes részleteire, egy örmény kereskedődinasztia hétköznapijaira is fény derült. Ahogyan arra is, hogy a Sáros utca 1. szám alatti késő barokk ház építése most már egészen biztosan az örmény Csiki család nevéhez köthető. A felderítőmunkáról, a levéltári kutatásokról és a kiállításról Orbán János, a múzeum művészettörténésze, a kiállítás egyik kurátora számolt be.

Hogyan lett a Bornemisza-házból Csiki-ház?

Amikor 2010-ben a felújítását elkezdték, műemlék épületről lévén szó, Orbán Jánost kérték fel, hogy a szükséges történelmi

tanulmányt elkészítse a Petőfi tér arculatát meghatározó épületről, amely a helytörténelmi irodalomban Bornemisza-házként szerepelt. A levéltári kutatásokból kiderült, hogy Bornemisza Ignác kincstartó az 1760-as években valóban birtokolt egy házat a környéken, ám ez Orbán János szerint jó eséllyel a sarkon levő Haller-ház előépülete lehetett. A rejtély megoldása érdekében a történész a Hallerekre vonatkozó levéltári anyagot kezdte kutatni, amelyből az derült ki, hogy a 19. század elején a sarki házat már minden kétséget kizáróan birtokló Haller Gábornak határvitái voltak Csiki Márton örmény kereskedővel, a szomszédos ház tulajdonosával.

Ezt követően a levéltári forrásokból sikerült összeállítani a Csiki család